

>> можливість іншим чином визначати його дії, можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності разом із боржником у процедурі банкрутства в разі відсутності майна боржника, повинно обґрунтуватися судами шляхом встановлення складу такого правопорушення (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони, причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) та негативними наслідками, що привели боржника до стану неплатоспроможності);

— особи, спільними діями або бездіяльністю яких було заподіяно шкоду, несуть солідарну відповідальність перед потерпілим. Особи вважаються такими, що спільно заподіяли шкоду, якщо вони заподіяли неподільну шкоду взаємопов'язаним сукупними діями або діями з єдністю наміру. Солідарний характер відповідальності осіб, що спільно заподіяли шкоду, пояснюється неподільністю результату їх шкідливих дій та необхідністю створення умов для відновлення порушених прав потерпілого.

Також у цьому контексті Світлана Ренькас звернула увагу на правову позицію, висловлену ВС у постанові від 22 жовтня 2022 року у справі № 911/3513/16, в якій зауважено, що сторона не може посилається на невраховання висновку Верховного Суду як на підставу для касаційного оскарження, якщо відмінність у судових рішеннях зумовлена не неправильним (різним) застосуванням норми, а неоднаковими фактичними обставинами справ, які мають юридичне значення.

Відсутність (ненадання) належних доказів на підтвердження елементів / складових частин об'єктивної сторони порушення, тобто дій/бездіяльності

конкретної особи (суб'єкта відповідальності), що вказують на доведення до банкрутства, спростовує існування об'єктивної сторони порушення з доведення до банкрутства, а відповідно, позбавляє суд підстав визначити суб'єктів відповідальності, встановити вину в діях/бездіяльності цих осіб і покласти субсидіарну відповідальність на її суб'єктів.

Зі свого боку, представник відділу цивільного та господарського судочинства управління судової практики, взаємодії з контролюючими та правоохоронними органами юридичного центру обслуговування ТОВ «МБС» (Metinvest Holding) Андрій Кравчук зазначив, що забезпечення дотримання прав кредиторів у процедурі банкрутства досягається в рамках передбачених законом процедур, зокрема шляхом реалізації права на оспорювання заявлених вимог до боржника лояльними до нього конкурсними кредиторами, вимоги яких ґрунтуються на роздутих боргових зобов'язаннях. Зазначені вимоги здебільшого мають очевидну недобросовісну мету, а саме здобуття такими учасниками банкрутства контролю за процедурою завдяки перевазі в головах у зборах кредиторів та комітеті кредиторів і як результат — можливості впливати на вирішення важливих питань процедури банкрутства.

Встановлена в статті 204 ЦК України презумпція правомірності укладеного між сторонами правочину в жодному разі не звільняє кредитора від обов'язку доводити перед судом, надаючи достатній обсяг доказів, існування дійсного невиконаного боржником зобов'язання. Суд під час розгляду заявлених вимог не має досліджувати дійсність відповідного правочину, оскільки це виходить

за межі предмета розгляду цих вимог, водночас суд надає правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів у їх сукупності.

Зокрема, в межах справи № 904/9428/21, де ініціюючим кредитором є ПрАТ «ПІВНГЗК», Верховний Суд у постанові від 31 травня 2023 року зробив висновок про те, що законодавець у справах про банкрутство обов'язок доказування обґрунтованості вимог кредитора певними доказами поклав на заявника таких грошових вимог, а предметом спору в цьому випадку є вирішення питання про належне документальне підтвердження зазначених вимог кредитором-заявником. У разі ненадання ним сукупності необхідних документів на обґрунтування своїх вимог суд у справі про банкрутство відмовляє у визнанні таких вимог і включенні їх до реєстру вимог кредиторів.

«Наведена позиція касаційного суду демонструє перманентність судового контролю в захисті інтересів дійсних кредиторів неплатоспроможного підприємства», — зауважив Андрій Кравчук.

У своїй постанові ВС підтвердив передчасність ухвалення судом першої інстанції рішення про визнання боржника банкрутом, яке прийнято з урахуванням рішення комітету кредиторів про перехід до ліквідації божника та призначення ліквідатором лояльної до божника особи. Уникаючи ревізії реального фінансового стану боржника, конкурсні кредитори, які тимчасово отримали контроль над процедурою банкрутства завдяки роздутим боргам, намагалися схилити суди до встановлення ознак неплатоспроможності боржника виключно на підставі його фінансової звітності, при-

ховуючи первинні документи, і таким чином унеможливити задоволення вимог ініціюючого кредитора.

Тож Верховний Суд вказав на обов'язковість проведення аналізу господарської діяльності боржника відповідно до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки України № 14 від 19 січня 2006 року.

ПІДСУМОВУЮЧИ

Показники роботи судової системи України, а саме повернення до рівня довоєнних обсягів справ, вказують на її спроможність забезпечити здійснення правосуддя в надважкі для країни часи, попри постійне зменшення кількості судів. Моментальна реакція представників Феміди на прояви корупції дає змогу зберігати оптимізм щодо знищення чи принаймні суттєвого зменшення цього явища в судовій системі. У 2023 році законодавець вносив точкові зміни в законодавство, що стосуються роботи органів судової влади, реагуючи на необхідність запустити процеси, на які вказували західні партнери. І вони забезпечили прогрес у проведенні реформ, де судова реформа відіграє чи не найголовнішу роль на шляху України до членства в ЄС. Про повноцінну нову реформу судової влади вголос поки що не говорять, хоча й починають з'являтися нові концепції реформатування наявної системи. Чи відбуватимуться кардинальні зміни, покаже лише час, а зараз головним завданням для всіх є забезпечення перемоги України!

Банкрутство під час війни

В умовах воєнного стану нових обертів набуває банкрутство юридичних та фізичних осіб, формується новітня судова практика з питань банкрутства, зумовлена як змінами законодавства, спричиненими війною, так і викликами, що постали перед бізнесом.

Варто зауважити, що господарські суди в тяжкий для держави час не зупинили своєї роботи. Як свідчить статистика, у 2022 році спостерігався спад надходжень процесуальних звернень до місцевих господарських судів порівняно з 2021 роком майже на 33 %, однак цифри першого півріччя 2023 року говорять про те, що кількість звернень до господарських судів збільшилась удвічі й до кінця цього року наблизиться до показників довоєнного періоду.

Серед викликів, які постали перед судами у 2023 році у сфері банкрутства, можна виділити такі: відкриття та здійснення провадження у справах про банкрутство, якщо вимоги кредиторів не задоволені внаслідок збройної агресії проти України; задоволення вимог кредиторів — суб'єктів рф чи

до особи, до якої застосовано мораторій; повноваження зазначених кредиторів в органах управління боржником; відшкодування шкоди/збитків, завданих збройною агресією рф, у межах справи про банкрутство.

Щодо багатьох із цих питань уже є судова практика ВС, зокрема судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС. Так, у постанові ВС від 3 жовтня 2023 року у справі № 913/101/23 сформовано таку позицію: у вирішенні питання про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника пріоритетним (порівняно з питанням щодо обґрунтованості заявлених кредитором грошових вимог до боржника та визначення їх розміру) є дотримання законодавчих обмежень/заборон на відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, які є чинними на дату розгляду та вирішення судом відповідного питання. Положення пункту 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУЗПБ, що набрали чинності 29 липня 2023 року, мають ретроспективну дію, поширюючись на всі передбачені цією нормою правовідносини та випадки стосовно відкриття провадження у справах про банкрутство від початку війни.

Також ВС у постанові від 31 травня 2023 року у справі № 925/1248/21 зробив висновок щодо мораторію на виконання грошових зобов'язань, кредитором за якими є суб'єкт рф, передбаченого постановою КМУ № 187, та зазначив, що встановлений в підпункті 1 пункту 1 постанови КМУ № 187 мораторій (заборона) на виконання грошових та інших зобов'язань, кредиторами (стягувачами) за якими є юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства рф, у співвідношенні з положеннями КУЗПБ щодо правил і наслідків звернення та визнання грошових вимог кредитора до боржника у справі про банкрутство унеможлиблює визнання за правилами КУЗПБ грошових вимог кредиторів, які є особами, визначеними в постанові КМУ № 187.

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС у 2023 році вирішила низку проблемних питань, як-от: визначення порядку дій господарського суду під час відкриття провадження у справі про банкрутство різних кредиторів до одного боржника; поширення принципу концентрації спорів у межах справи про банкрутство на розгляд скарг на дії (бездіяльність) державного/приватного виконавця, що пов'язані з виконанням судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору, стороною якого є боржник; визначення підсудності за заявами (позовами), поданими в межах справи про банкрутство, відповідачем у яких є орган центральної влади та які стосуються майна боржника; питання щодо наслідків

ОЛЕГ ВАСЬКОВСЬКИЙ, секретар судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

спливу 170-денного строку розпорядження майном.

Серед важливих новел у законодавстві про банкрутство, які чекають нас найближчим часом, слід виокремити запровадження процедури превентивної реструктуризації, яка дасть змогу боржникам ефективно реструктуруватися на ранній стадії та уникнути неплатоспроможності. Однак поки що це питання залишається на розгляді в законодавця.